

Jemnitz János

(1930–2014)

Régi kollégánk, a Történettudományi Intézetnek négy évtizeden át volt munkatársa hagyott itt bennünket. Olyan művet hagyott hátra, amely nemcsak terjedelmét és színvonalát tekintve impozáns; munkássága iskolateremtő, hiszen egy nálunk előtte alig művelt tudományág, a nemzetközi munkásmozgalom története kutatásának vetette meg alapjait. Iskola-teremtő, noha egyetemen soha nem tanított, még egy kutatócsoportot sem vezetett – hatását nem pozíció, hanem tudása, számtalan munkája és nem utolsósorban nemzetközi ismertsége révén fejtette ki.

Budapesten született 1930. november 27-én értelmiségi családban. Témaválasztására hatással volt a családi környezet: szülei, majd édesanyja második férje is ismert szociáldemokraták voltak, baráti körük ennek megfelelő. Onnan hozott meggyőződéséhez, már egyetemista korában kialakult kutatási programjához jellempróbáló korunkban ingadozás nélkül mindvégig hű maradt. Évjáratából a közelmúlt történetének nem egy kutatója került ki; viharos ifjúságunk felkeltette a politika iránti érdeklődést, de az 1950-es évek légköre megóvott attól, hogy bekerüljünk a napi politika forrágába, mint nem egy csak néhány évvel idősebb kollégánk.

Az ELTE Bölcsészettudományi Karán végzett 1953-ban, történelem szakon. Már diákkorában széles körű nyelvtudásra tett szert, amit később még tovább fejlesztett. Az egyetem után egy évig technikumban tanított, majd sikerült érdeklődésének megfelelő állásba, az akkori Magyar Munkásmozgalmi Intézetbe (később Párttörténeti Intézet) kerülnie.

Az 1956 után következő viszontagságok és megtorlások az ő sorsát is hosszú időre befolyásolták. Belekompromittáltak egy „leleplező” kiadványba, s miután ragaszkodni próbált a tényekhez, elégedetlen szerkesztői kitépték munkahelyéről mint „revizionistát” (ami az ő esetében szociáldemokratát jelentett). Némi hányattatás után a Történettudományi Intézetbe került, amivel végül is jól járt, de miután kutatásai nem illettek az intézet tematikájába, és makacs természetével nem is volt hajlandó jobban részt venni munkahelye fő feladataiban, megbecsült outsider maradt. Elszigeteltségét annyiban tudta feloldani, hogy 1974-ben egyik szerkesztője és mondhatni szellemi irányítója lett az *Évkönyv a nemzetközi munkásmozgalom történetéből* című kiadványnak, amelyben sok külföldi kutató is részt vesz és történeti tárgyú cikkek mellett (melyeknek nem kis részét Jemnitz írta), tudósít a külföldi szocialista mozgalom aktuális eseményeiről is. Kezdetől fogva állandó

résztevője a Linzben évenként tartott munkásmozgalom-történeti konferenciának, ami elősegítette széles körű nemzetközi szakmai kapcsolatainak kiépítését.

Munkássága középpontjában állt eleinte a szocialista pártok küzdelme az I. világháború veszélye ellen, illetve tevékenységük, állásfoglalásuk a háború éveiben. 1964-ben védte meg kandidátusi disszertációját (*A háború veszélye és a II. Internacionálé 1911–1914*), 1974-ben lett a történettudomány doktora (*A nemzetközi munkásmozgalom az első világháború éveiben*, amely munka tételesen cáfolta a történelem sztálinista meghamisítását). E munka kiegészítése a *Fordulat a világháború történetében és a nemzetközi munkásmozgalom (1916–17. március)* (1975), amelynek érdekessége, hogy az orosz februári forradalom előzményei aprólékos leírásával hiteltelenné tette a politikai irodalom hamisításait.

Szívesen foglalkozott a szocialista mozgalom vezetőinek életrajzával: legjelentősebb talán 1993-ban publikált Leon Blum-biográfiája. Litván Györggyel közösen írta az első Károlyi Mihály-életrajzot (1977). Könyvei kronológiai határát jelzi szinte az 1926. évi angliai általános sztrájkról írt kismonográfiája – ha ennél tovább lép az időben, kemény politikai dogmákba ütközött volna. A kivételes határátlépések közül érdemes kiemelni a *Történelmi Szemlében* megjelent tanulmányát a magyar Szociáldemokrata Párt 1945 utáni külkapcsolatairól, amely a hazai irodalomban először rajzolta meg a háború utáni évek politikai mozgásterének határait. Saját Évkönyve viszont arra is jó volt, hogy ott sűrűn fejtsse ki később nézeteit az európai munkásmozgalom akár napi vitáiról is. A magyar belpolitikától azonban távol tartotta magát. Talán az Évkönyv feladata lesz részletes bibliográfiájának nagy utánjárást igénylő elkészítése is.

Példátlan módon akkor is nem csökkenő intenzitással folytatta munkáját, mi-
kor hosszas betegeskedés után végül teljesen megvakult.

Az olvasó azt hihetné, hogy az ilyen terjedelmű munkásság aszketikus életmódot igényelt. Ellenkezőleg: szerette az életet, a szórakozást, az utazást, a hangversenyeket és kiállításokat, amíg tehetett, aktívan sportolt, úszott, síelt (fájó emlék, amikor láthattam leányai segítségével vakon úszni). Egész ember volt.

Hajdu Tibor